

KONFERENCA ALA 2011

Konferenca ALA 2011 je potekala od 23. 6. do 28. 6. 2011 v New Orleansu. Udeležencev je bilo dobrih 20.000, razstavljalcev pa preko 5000.

PREDKONFERENCA O PDA

Nabava po predlogih uporabnikov v visokošolskih knjižnicah (Patron Driven Acquisition in Academic libraries – PDA)

Uvodoma je Rick Lugg iz podjetja R2 Consulting predstavil, kaj vpliva na nabavo gradiva v akademskih knjižnicah: večji poudarek je na e-virih, tudi v povezavi z mobilnimi napravami, zato je izposoja v zadnjih treh letih padla za 37 %; porastu sredstev za nabavo gradiva v letih 1975–1995 je sledilo obdobje omejevanja sredstev. Zato je pomembno nabaviti bralcu ustrezno gradivo ob pravem času.

Suzanne Ward, ki upravlja zbirke na univerzi Purdue, je predstavila tradicionalni model nabave, v katerem se knjižničar na osnovi usposabljanja in izkušenj odloča o nabavi. Občuten del nabave je "za vsak primer". Tudi večji del gradiva iz medknjižnične izposoje se na koncu kupi, ob tem je medknjižnična izposoja draga in njena analiza za nazaj je za nakup manj učinkovita. Na univerzi Purdue so z ustrezno strategijo povečali nakup na račun zmanjšanja obsega medknjižnične izposoje. Posledica je bil porast izposoje in povečano zadovoljstvo bralcev. Še vedno iščejo ustrezno razmerje med nabavo in medknjižnično izposojjo. Pri uvajanju modela PDA (Patron Driven Acquisition), to je nabava po predlogih uporabnikov, so še na začetku, podpirajo hibridno nabavo – ali e-knjiga ali fizično gradivo.

Doug Way, ki upravlja zbirke na državni univerzi v Grand Valley, je predstavil svoje izkušnje z modelom PDA pri dobavitelju EBL. Nakup e-gradiva se sproži, če nekdo brska po določenem gradivu več kot 5 minut. Zapise nabavljenega e-gradiva prenašajo v svojo bibliografsko bazo – letno približno 50.000. Trenutno je 5 % avtomatskega nakupa in 10 % časovno omejene izposoje (Short Term Loan – STL). Skušajo vpeljati

enako nabavo še pri drugih dobaviteljih in povečati delež tiskanja na zahtevo (angl. print on demand).

Robin Champieoux iz podjetja EBL je govoril o pomembnih podatkih in trendih v zvezi s PDA. Knjižnice se odločajo za različno število časovno omejene izposoje kot prožilec nakupa. Za nizko povprečje velja 1,01, za visoko pa 1,86. Zmotno je mnenje, da bralci niso dovolj kompetentni za odločitev o nakupu in da bo to prekoračilo razpoložljiva sredstva. Rezultati kažejo, da PDA večja število naslovov in izdajateljev in povečuje učinkovitost nakupa. Pomembno je dobro zastaviti cilje (razmerje med dostopnostjo in lastnino, odnos do trenutne politike nakupa, do vsebin in uporabnikov), vire (denar, čas, osebje, tehnika) in zahteve v zvezi s PDA.

Adam Chandler in Boaz Nadav-Manes z Univerze Cornell sta predstavila izkušnje s PDA v knjižnici z 20.000 študenti, 8 mio enot in 450 zaposlenimi. Zaradi krize in pomanjkanja prostora so se bolj usmerili v e-gradivo. Med ponudnikoma EBL in MyLibrary so izbrali slednjega zaradi možnosti tiskanja na zahtevo, dvojnega dostopa (angl. *dual access*) in možnosti uporabe različnih bralnikov. PDA so modelirali po YBP, uporabljajo ga le za podiplomske študente in za znanstveno gradivo na osnovi izbora iz WorldCata, za cene pod 350 USD in za določene izdajatelje. Letos so v prvem polletju imeli 255 nakupov s PDA. Vidijo probleme v nadzoru podatkov o dobavitelju, v dvojnem dostopu, v omejitvah tiskanja, v sinhronizaciji elektronskega in tiskanega gradiva – selektorji imajo različna mnenja. Problem je, da e-knjiga izzide približno 2 meseca za tiskano.

Matt Barnes iz družbe ebrary in Annette Day z Državne univerze v Severni Karolini sta na osnovi izkušenj pri uvajanju PDA na univerzi po letu 2009 pokazala na prednosti in slabosti PDA. V začetni fazi so nastavili mejo za nakup: 5–10 interakcij, le nove izdaje in za 40 izdajateljev. Na leto so kupili 479 izvodov s povprečno ceno 89 USD, izvodi so bili več kot 5-krat izposojeni v 37 % in več kot 1-krat v 16 %. Kasneje so za mejo pri nakupu dodali še ogled več kot 10 strani ali brskanje več kot 10 minut in nakup razširili z ebrary še na profil YBP

in uporabo STL. Predvidevajo, da bo čez 5 let 40 % gradiva nabavljenega preko PDA.

Michael Levine-Clark z univerze v Denverju je govoril o nakupu glede na povpraševanje (DDA – Demand Driven Acquisition), ki združuje STL, nakup po potrebi in plačilo po uporabi (s kontrolo duplikatov tiskanega in e-gradiva). Ključno za DDA je povezati dejavnosti v knjižnici (nabava, katalogizacija ...), evalvacijo vključitve, avtomatizirano dodajanje in odvzemanje zapisov, odločanje o razmerju med dostopom in lastnino gradiva in o trajnih zbirkah.

PREDKONFERENCA O RDA

RDA postaja resničnost (RDA gets real)

Osnovni cilj je bil katalogizatorjem v praksi prikazati, kakšne spremembe prinašajo nova katalogizacijska pravila RDA (Resource Description and Access) in kako pri delu učinkovito uporabiti orodje RDA Toolkit.

Adam L. Schiff (University of Washington Libraries, Seattle) je v svoji predstavitvi primerjal pravila AACR2 in RDA po poljih (zaenkrat še) v formatu MARC 21. Na primerih je prikazal bistvene spremembe za večino vrst gradiva. Pravila RDA odpravljajo nekatere pomanjkljivosti in so usmerjene h končnemu uporabniku (recimo v večji meri odpravljajo kratice ali okrajšave – tematika, ki je tudi v naši katalogizacijski praksi zelo aktualna). Ob prvem pogledu na bibliografski zapis, kreiran v skladu z RDA, katalogizator ne opazi kakšnih večjih sprememb. Schiff je potrdil, da so za mnoge katalogizatorje spremembe od AACR2 k RDA zgolj kozmetične narave.

Schiff je predstavil tudi novosti, ki jih pravila RDA predstavljajo za normativne zapise. Pravila RDA predvidevajo, da bi v normativno bazo osebnih imen vnašali tudi fiktivna imena (npr. Žabec Kermit) in osebna imena živali (npr. Socks, predsednikov maček). Predvidene so tudi spremembe pri navajanju razlikovalnih elementov med soimenjaki. (Branko Kurnjek je na koncu predkonference za mnenje vprašal gospoda Schiffa in Judy Kuhagen iz Kongresne knjižnice, na podlagi katere zakonodaje vnašajo letnico kot razlikovalni del značnice med posameznimi soimenjaki. Judy Kuhagen je povedala, da za to problematiko ne obstaja poseben zakon. Letnico v značnico vnesejo, če je bila kdaj javno objavljena, in to ne samo pri soimenjakih. Če avtor naknadno zahteva umik letnice, ustrezajo njegovi zahtevi in kot razlikovalni element vnesejo drug podatek. Pravila za vnos letnice so torej skoraj identična našim, s to

bistveno razliko, da vnašajo javno znano letnico tudi v značnico za avtorja, ki nima soimenjaka.)

Nannette Naught in Cheryl Boettcher Tarsala sta predstavili orodje RDA Toolkit's Workflow editor. Orodje za potek dela, ki ga vsebuje komplet orodij RDA, je online repozitorij delovnih procesov za osebno, institucionalno in splošno rabo. Omogoča uporabo lokalne dokumentacije brez zapuščanja kompleta orodij RDA ter neposredno povezovanje lokalne dokumentacije z navodili RDA. Obstajajo tri možnosti: kreiraj delovni proces (angl. *create workflow*), vzajemni delovni procesi (angl. *shared workflows*) in lastni delovni procesi (angl. *your workflows*). Dostop do vzajemnih delovnih procesov za različne tipe gradiva je brezplačen, medtem ko je za drugi dve možnosti potrebna naročnina na RDA Toolkit. Z možnostjo dostopa do vzajemnih delovnih procesov bodo imeli katalogizatorji dostop do navodil in praktičnih napotkov, prav tako pa bodo namenjeni izobraževanju oz. dodatnemu izpopolnjevanju znanja na področju katalogizacije.

Chris Oliver je v nadaljevanju predstavil rabo pravil RDA pri katalogizaciji tiskanih monografij, Judy Kuhagen pri serijskih publikacijah, Robert L. Bothmann pri katalogizaciji elektronskih virov, Kelley McGrath pri tridimenzionalnem gradivu in Susan C. Wynne pri katalogizaciji neglasbenih zvočnih posnetkov. Vsaka predstavitev se je končala s praktičnim delom, kjer smo udeleženci skušali zapise kreirati v skladu z RDA.

KONFERENCA

Prehod na RDA – vprašanja in odgovori (Dealing with RDA: Questions & Answers)

Kongresna knjižnica je predstavila odgovore na najpogostejša vprašanja v zvezi s pravili RDA. Med drugim je bilo tudi tukaj izpostavljeno, da so se po testiranju v 26 knjižnicah odločili, da uvedba pravil RDA (ki bo najprej potekala v nacionalnih knjižnicah v ZDA) ne bo izvedena pred januarjem 2013. Podatek o tem, kdaj naj bi z uvedbo začele tudi nacionalne knjižnice drugih držav, ki so sodelovale pri razvoju in testiranju, pa še ni znan.

Za uvedbo pravil RDA se zanimajo tudi knjižnice v neangleško govorečih državah, vendar trenutno vsi pričakujejo odločitev nacionalnih knjižnic ZDA. Obstaja pa nekaj regionalnih interesnih skupin, ki spremljajo potek razvoja RDA (npr. European RDA Interest Group – EURIG). Da interes obstaja, naj bi pričalo tudi dejstvo, da se v nekaterih državah že dogovarjajo o prevodu pravil RDA.

V prihodnosti pričakujejo, da se bodo pravila RDA posodabljala sproti, kar pa z uvedbo orodja RDA Toolkit naj ne bi predstavljalo večjih težav (za razliko od AACR2).

Kongresna knjižnica bo na spletni strani pripravila brezplačno gradivo, namenjeno spoznavanju in učenju pravil RDA in orodja RDA Toolkit. Ker nekateri katalogizatorji lažje razumejo pravila RDA v kreiranih zapisih, so na spletni strani objavljeni primeri zapisov, ki so kreirani po pravilih AACR2, in zapisi, ki so kreirani po pravilih RDA.

Eno od pomembnejših vprašanj se nanaša tudi na to, ali se bo format MARC 21 še vedno uporabljal za bibliografske in normativne zapise, kreirane po pravilih RDA. V Kongresni knjižnici odgovarjajo, da bodo tisti, ki trenutno uporabljajo format MARC 21, lahko isti format uporabljali tudi v prihodnje. Dejansko se je format MARC 21 za bibliografske in normativne zapise v zadnjih letih intenzivno dopolnjeval ravno zato, da bi se vključile novosti, ki jih prinašajo pravila RDA. In ta proces se bo še nadaljeval. Treba pa je opozoriti, da so pravila RDA razvijala neodvisno od formata MARC 21 in so tudi neodvisna od katerega koli formata. V Kongresni knjižnici pravijo, da prednosti RDA ne bodo prišle do izraza, če ne bo prišlo do zamenjave formata.

Forum za posodobitve RDA (RDA Update forum)

Na forumu, ki ga je vodila June Abbas (Univerza v Oklahomi), so predstavili rezultate testiranja pravil RDA, ki je potekalo v treh nacionalnih knjižnicah in še v 23 drugih knjižnicah različnih tipov in velikosti. Polno poročilo je dostopno na njihovi spletni strani.

Knjižnični podatki in semantični splet (Linked In: Library Data and the Semantic Web)

Ross Singer iz Talis Information je predstavil povezane podatke (angl. *linked data*), ki uporabljajo URI, RDF in vsebujejo povezave do drugih URI-jev. Npr. bibliografski zapis v formatu MARC lahko povežemo z normativnim zapisom, Wikipedio itd. – ideja je, da povezujemo čim več. Podatkovni model RDF je sestavljen iz trojic osebke-povedek-predmet (angl. *subject-predicate-object*) in sloni na URI-ju. Grafji so kolekcije teh trojic. Menda smo v Evropi glede povezanih podatkov v primerjavi z ZDA v precejšnji prednosti. Najboljše pa so to izpeljali v Madžarski nacionalni knjižnici.

Eric Hellman iz podjetja Gluejar je primerjal uporabo iskalnikov (na 1. mestu Google, sledijo Yahoo, Bing,

še na 96. mestu je Worldcat, na 98. Primo itd.) in ugotovil, da je zapis MARC prekompliciran za iskalnike. Metapodatki so nadomestki za stvari in iskanje po digitalnih nadomestkih je resda zelo hitro. Ampak danes so stvari digitalne in ne potrebujemo več nadomestil za njih. Iskanje po polnih besedilih je hitro. Metapodatki so uporabni, kot nadomestki pa niso več potrebni za iskanje, ampak le za vzdrževanje verig. V semantičnem spletu je aplikacija številka 1 Facebookov gumb Like (Všeč mi je). Ko kliknemo Všeč mi je, se doda puščica na vozlišče v našem socialnem grafu in se poveže z drugimi vozlišči, ki smo jih všečkali. S tem se vzpostavijo novi odnosi. Gre za zelo enostaven RDF v HTML-ju in zelo enostaven besednjak v shemi RDF, saj Facebook sloni na Open Graph Protocol. Knjižnicam bi bilo enostavno, da gumb Všeč mi je dodajo v svoj katalog!

OCLC-jevo orodje za citiranje rešuje življenja (OCLC Citation Tools Save Lives)

Predstavljeno prostodostopno citatno orodje EasyBib so razvili štiri študentje. Popularen je zaradi svoje enostavnosti in se uporablja na mnogih univerzah v ZDA. Gre za Free Automatic Bibliography and Citation Marker, ki podpira več stilov: MLA6, MLA7, APA, Chicago ...

Od Gutenberga do Googla in glogov, od knjige do vookov (From Gutenberg to Google and Glogs, From Books to Vooks)

Trenutno razmerje med tiskanimi in elektronskimi knjigami je že 60 : 40. Knjižnice se soočajo z dilemo, ali naj nabavijo tiskano ali elektronsko knjigo. Obstajajo tudi že knjižnice, ki naročajo samo še e-knjige. Google ima največ e-knjig, ki se lahko berejo na iPhonih, iPadih, prenosnih računalnikih. E-knjige so ponavadi razširjene verzije tiskane knjige: vsebujejo slike, mape, medtem ko tiskana knjiga vsebuje npr. le besedilo.

Zaključiti raziskovanje: dodati knjige v WoS (Thomson Reuters: Completing the Research: Adding Books to WoS)

Thomson Reuters je predstavil nov proizvod Book Citation Index. Razmerje med naravoslovjem in družboslovjem je 43 : 57. Trenutno je indeksiranih 28.000 izbranih knjig z letom izida od 2005 dalje. Načrtujejo vključevanje 10.000 knjig na leto. Poudarili so, da gre za zelo zahteven projekt. Povezovanje citatov za knjige in poglavja je precej težje od člankov v revijah.

Pri indeksiranju revij so poudarili razliko med njimi in drugimi tovrstnimi ponudniki: v Thomson Reutersu spremljajo revijo in če ji pade kvaliteta, jo nehajo indeksirati.

Drupal 101

Drupal je prostodostopen odprtokodni sistem in ogrodje za upravljanje z vsebinami pod okriljem GNU – General Public Licence. Najprej je VTLS, ponudnik knjižničnih informacijskih sistemov (ILS) predstavil primere, kako so si njihovi uporabniki sami razširili Web OPAC (Chamo) in digitalni repozitorij (VITAL) z novimi možnostmi, ki jih ponuja Drupal. Zatem je bilo predstavljeno, kako se Drupal uporablja pri uporabniških grafičnih vmesnikih. Knjižnice s pomočjo Drupala same dizajnirajo spletne strani in svojim uporabnikom zagotavljajo npr. vse informacije o prometu, o delu, ekonomiji, zgodovini v nekem mestu. Ni ti treba biti razvojniki, da uporabiš Drupal. Drupal sloni na PHP, združuje pa knjižnični sistem, polna besedila, strani Drupal, za indeksiranje vsega tega pa se uporablja Apache Solar.

Zgodbe o prehodu na Evergreen (Evergreen Migration Tales)

V Oregonu je 76 knjižnic različnega tipa migriralo s svojih tradicionalnih knjižničnih sistemov (ILS) na Evergreen, ki je poleg sistema Koha najbolj znan odprtokodni sistem. Izbirali so med Koho in Evergreenom in si za analizo vzeli 2 leti. Za Evergreen so se odločili zato, ker daje boljše podporo pri konzorcijih. Za operacijski sistem so se pa v glavnem odločili zato, ker ponudniki ILS niso ugodili utemeljenim zahtevam uporabnikov po novi funkcionalnosti. Knjižnica je imela tako zvezane roke, pri operacijskem sistemu pa si lahko pomaga z lastnim tehničnim osebjem.

Ex Libris – Alma

Alma je kompletna zamenjava za vse module, ki jih je Ex Libris do sedaj imel in ponujal – gre za enotno upravljanje vseh vrst gradiva v oblaku, kar predstavlja nižje stroške tako za knjižnice kot za Ex Libris. Ker se vse dogaja v oblaku, niso več potrebne posodobitve strežnika in odjemalca, posodobitve se lahko dogajajo dnevno, ne da bi to motilo delovanje knjižnic. Ex Libris ima trenutno že 1000 institucij v oblaku. Nova funkcionalnost je na voljo 4-krat letno, sodelujejo z uporabniki in njihove zahteve izpolnijo v nekaj tednih (ne letih). Vsak uporabnik ima nastavljene svoje gradnike (angl. *widget*), ki se razlikujejo glede na segment, enostaven vmesnik s fasetami na levi strani. Alma ne temelji več na formatu MARC, ampak na metapodatkih. Podpira ga MARC 21 in DC (Dublin Core). Katalogizatorji imajo radi komplicirana iskanja in dosti indeksov. V Almi je indeksirano vse (iskanje vsebuje >, <, =, se začne z, vsebuje, vsebuje frazo).

Bodo knjižnice sposobne dostaviti elektronske vsebine bolje kot iTunes in Netflix? (You Mean Libraries Will Be Able To Deliver Electronic Content Better Than iTunes and Netflix?)

ALA mora postati aktivnejša pri urejanju digitalnih pravic in infrastrukture za e-gradivo, kar je navedeno tudi v resoluciji. V ta namen je bila ustanovljena tudi delovna skupina Equitable Access to Electronic Content. Pobudam se pridružujejo LibraryRenewal, OpenLibrary, InternetArchive, HathiTrust, Harvard/Berkman, LibraryCity, COSLA ... Pomemben prispevek predstavlja eBook Feasibility Study for Public Libraries, ki predstavlja nov pogled na e-gradivo v knjižnicah.

Resničen pogum: Zgodbe o prehodu na Evergreen (True Grit: Evergreen Migration Tales)

Konzorcij Sage Library System je predstavil svoje izkušnje ob prehodu na odprtokodni Evergreen, za katerega so se odločili po dveh letih primerjanj. Usposabljanje so začeli v nekaj knjižnicah s katalogizacijo. Nato so pridružili naslednje knjižnice in usposabljali knjižničarje preko spletnih seminarjev (angl. *webinar*). Dodali so tudi module za nabavo, serijske publikacije in medknjižnično izposajo in optimirali OPAC. Zadovoljni so s sistemom in podporo.

E-knjige – je nastopil njihov čas? (Ebooks – Has Their Time Come?)

Zanimiv naslov predavanja je privabil veliko udeležencev in marsikdo je ostal pred vrati prenapolnjene predavalnice. Dawn Nelson je govorila o praktičnih izkušnjah, ki si jih je nabrala pri več pilotskih projektih v zvezi z e-knjigami v šolski knjižnici v Maple Grovu v Minnesoti. Izpostavila je vprašanja v zvezi z nabavo e-knjig in e-bralnikov ter umeščanjem teh vsebin v obstoječe ali nove vire financiranja knjižnice in šole. Dala je konkretne nasvete, kako se odločati med različnimi vrstami e-bralnikov (Kindle, Nook, iPad itd.), da bi dobili čim več za vloženi denar. Problem je tudi pomanjkanje standardov, ki bi definirali katalogizacijo e-knjig, in vključitev ponudbe e-knjig v obstoječi javnodostopni katalog knjižnice. V šolskih knjižnicah, kjer ne omejujejo dostopa do interneta, se srečujejo tudi z vprašanji, kako zagotoviti varno uporabo vsebin in kako učence naučiti odgovorne uporabe interneta. Kot primer dobre prakse je navedla predstavitvene filmčke o uporabi Kindla v knjižnici, ki jih je pripravila Buffy Hamilton.

Premostiti razkorak med digitalno in fizično zbirko (Bridging the Gap Between Your Digital and Physical Collections)

Monique Sendze (pomočnica direktorja za informacijsko tehnologijo v DCL – Douglas County Libraries) je govorila o tem, da so želeli predstaviti ponudbo e-knjig na podoben način, kot knjižnica uporabnikom že ob vstopu predstavi knjižno polico z aktualnimi knjigami, ki so na voljo za takojšnjo izposojajo. Splošne knjižnice, ki izposojajo e-knjige, se soočajo s problemom, da je e-knjiga, ki si jo želi član izposoditi, pogosto že izposojena. OverDrive doslej še ni ponudil rešitve, da bi bilo možno članom prikazati samo tiste e-knjige, ki še niso izposojene. Zato so se v DCL konec leta 2010 povezali s ponudnikom knjigomatov 3M, ki je razvil nabor storitev pod imenom 3M Cloud Library. V DCL omogočajo članom, da si lahko e-knjige izposodijo tudi od doma. Na koncu je predavateljica poudarila, da vsak dobavitelj ponuja drugačen uporabniški vmesnik in navodila za uporabo, člani pa nočejo navodil, ampak si želijo hitro, intuitivno iskanje in izposojajo e-knjig.

Prihodnost je tukaj! E-knjige in njihov naraščajoči vpliv na knjižnične servise (The Future is Now! E-books and Their Increasing Impact on Library Services)

OITP E-book Task Force je pripravil odgovore na pogosta vprašanja o e-knjigah.

Bob Brocher (Winsconsin State Library) je govoril o tem, kako se na državnem nivoju zavzemajo za razumno postavljanje cen e-knjig, kako z dobavitelji določajo pogoje uporabe in licenciranja, kako širijo zbirke e-knjig z regionalnimi in državnimi spodbudami in ponujajo e-knjige vsem prebivalcem Winsconsinca.

Jamie LaRue (direktor Douglas County Library) je govoril o tem, kako veliki komercialni založniki na neki način omejujejo izposojajo e-knjig v knjižnicah. Zato je predstavil načine za sodelovanje z neodvisnimi založbami in samozaložniki. Pravi, da večina avtorjev želi, da bi bili brani, zato je dosti vsebin dostopnih tudi zastoj.

Christopher Harris je predstavil različne vrste naprav, s katerimi lahko beremo e-knjige: Sony Reader, Barnes & Noble Nook in Nook Color, Amazon Kindle, Kobo, Apple iPad.

Brewster Kahle (ustanovitelj neprofitne organizacije Internet Archive v Kaliforniji) je govoril o digitalizaciji knjig. Od leta 2005 so digitalizirali 2 mio klasičnih knjig,

od leta 2010 pa 150.000 modernih knjig. Open Library je odprt knjižnični katalog, kjer ima vsaka knjiga svojo spletno stran. E-knjige je možno brati, posojati ali kupiti. V projektu sodeluje že 1000 knjižnic iz šestih držav.

Na koncu je Peter Brantley (Internet Archive) predstavil dostop do vsebin, objavljenih v Open Library, še z vidika člana knjižnice. Sodelujejo z OverDrive na področju izposoje e-knjig in z OCLC-jem na področju izposoje tiskanih knjig.

Povečaj svojo vrednost: celosten pogled na knjižnico prihodnje generacije (Maximize Your Value: A 360 Degree View of the Next Generation Library)

Predavala sta Susan Stearns in John Larson iz Ex Librisa. Na začetku sta predstavila nekaj statističnih podatkov: med letoma 1992 in 2009 so za 1180 % narasli stroški za elektronske vire v primerjavi s stroški za vse vrste virov, za 31 % se je znižalo število delavcev v knjižnici na enega študenta, za 43 % so se znižali stroški knjižnice v primerjavi z vsemi stroški univerze. Zato morajo knjižnice znati prikazati svojo vrednost in svoj vpliv. Svojo vrednost lahko knjižnice izmerijo tako, da merijo odzive in zadovoljstvo uporabnikov, ocenijo trende na področju financ in dejavnosti, ki jih knjižnica izvaja itd. Demonstrirala sta, kako lahko Ex Libris pri tem pomaga knjižnicam in na kratko predstavila proizvode: bX Recommender, Primo in Alma.

Digitalni most do nekje (The digital bridge to somewhere)

Na panelu so sodelovali Charles Forrest (Emory University), Craig Buthod (direktor Louisville Free Public Library), Michael Bills (Baker & Tylor), Jeffrey Hoover (AIA, Principal, Tappe Associates) in Stephen Abram (Gale Cengage). Ugotovili so, da uporabniki tiskanega gradiva niso isti, kot so bralci e-gradiva, in da finance ne smejo biti razlog za prehod na e-gradivo. Čez 5 let pričakujejo, da bo polovica knjig v elektronski obliki. Število publikacij bo tudi zelo naraslo, saj bo vsakdo lahko izdajatelj. Zaradi porasta e-knjig je že opaziti manjše zanimanje za tehnologijo RFID. Knjižnice so bile opozorjene, da se je treba ukvarjati z znanjem in učenjem in ne z obliko knjig, saj prihodnost ne bo nadaljevanje sedanjosti. Pomemben je sociološki vidik, npr. ljudje, ki knjige kupujejo, berejo drugačne knjige, kot tisti, ki si jih izposojajo. Pojavilo se je tudi vprašanje, kaj bo v knjižnicah nadomestilo tradicionalni pult, ki ločuje knjižničarja in bralca – nekaj, kar bo knjižničarju omogočilo povezati bralca in gradivo. Pri mladih opažajo, da že porabijo več časa za mobilne aplikacije kot na spletu. Prodaja pametnih telefonov se je povečala na

85 %, prodaja iPadov pa napoveduje obdobje, ki bo nastopilo po osebnih računalnikih. Napovedujejo, da bo cena e-knjige v samozaložbi manj kot dolar, če bo prodana v milijon primerkih.

Glavne tehnološke usmeritve (Top technology trends)

Eno najbolj obiskanih srečanj je bil panel o najnovejših trendih, ki vplivajo na knjižničarstvo. Vsak od petih predavateljev je predstavil po njegovi presoji dva najpomembnejša trenda, ki vplivata na knjižnice.

Nina McHale (Auraria University in Colorado) je izpostavila Drupal, odprtokodno programsko opremo, ki omogoča knjižnicam, da same kreirajo dinamične spletne strani. Pri tem mora knjižnica paziti na to, da se izogne preveliki raznolikosti in zagotovi določeno konsistenco. Kot drugi trend je navedla vedno večjo dostopnost elektronskih virov za vse uporabnike spleta, tudi tiste z določenimi pomanjkljivostmi. Pri tem pa je treba razviti in upoštevati standarde.

Clifford Lynch (direktor Coalition for Networked Information) je kot prvi trend navedel razmah aplikacij za mobilne naprave, kot drugi pa razvoj novih tehnologij na področju fotografije (npr. projekt LYTRO).

Monique Szendze (direktorica Information Technology for the Douglas County Public Library in Colorado), je naprej navedla mobilni marketing, s čemer lahko knjižnica bolj izpostavi proizvode in servise, ki jih ponuja svojim uporabnikom, npr. e-knjige. Kot drugi trend je navedla družabno branje (angl. *social reading*), pri katerem ni več jasne ločnice med e-knjigo in vsebino na spletu. Medtem ko to predstavlja problem za avtorje, založnike, knjigarne in knjižnice, uporabniki te različne vire vedno bolj uporabljajo in obvladujejo, ne glede na to, kje najdejo vsebine, ki jih zanimajo.

Jennifer Wright (Materials Management at the Free Library of Philadelphia) prav tako kot najpomembnejši trend izpostavlja družabno branje, pri čemer si uporabniki lahko izmenjujejo opombe, komentarje, priporočila itd. Kobo npr. ponuja uporabniku statistiko, koliko strani na minuto prebere, koliko knjig prebere in kaj bere ter mu omogoča, da uporabnik to objavi na svojem Facebookovem profilu. Goodreads omogoča avtorjem, da lahko sami objavijo knjigo in jo ponudijo javnosti. Kot drugi trend pa je navedla "smrt" miške, saj so se pojavili drugi načini za komunikacijo.

Lorcan Dempsey (podpredsednik Research at OCLC) je izpostavil, da predstavlja upravljanje s tiskanimi zbirkami vedno manjši delež. Predvideva, da se bodo knjižnice

vedno pogosteje združevale v konzorcije in si med seboj porazdelile skrb za fizične zbirke. Kot drugi trend pa je navedel, da se tehnologija tabličnih računalnikov hitro širi (tudi med udeleženci konference je bilo opaziti več tabličnih računalnikov kot prenosnikov).

Upravljanje lastne zbirke e-knjig (Managing Your Future E-book Collection)

Panel je organizirala skupina Publisher-Vendor-Library Relations Interest Group. Michael Zeoli (YBP Library Services) je podal zgodovinski pregled izdajanja in založništva knjige od renesanse do danes. Tako kot včasih se tudi danes založniki soočajo s stroški izdajanja knjige, različnimi verzijami vsebin in njihovim oglaševanjem. Povedal je, da je približno 20 % novih naslovov, ki jih izdajajo v njihovi založbi, dostopnih online. Melanie Schaffner (Project MUSE) je govorila o izzivih, povezanih z e-knjigami: dostopnost vsebin, pomanjkanje standardov, pomanjkljivosti pri prodajnih modelih, elektronska medknjižnična izposoja, modeli naročanja na podlagi povpraševanja uporabnikov. Kot zadnja je nastopila Beth Fuseler (Avery, Univerza Severni Teksas), ki je navedla dvajset razlogov, ki vplivajo na to, kako, kdaj in zakaj knjižnice kupujejo e-knjige oz. jih ne kupujejo. Kot najpomembnejši razlog je navedla, da večinoma e-knjiga ni na voljo istočasno s tiskano knjigo. Vprašala se je, kaj pri e-knjigah pomeni izgradnja knjižnične zbirke, za katero so odgovorne knjižnice. Dotaknila se je tudi vprašanj nabave, katalogizacije, dostopa in arhiviranja, ki se pri e-knjigah močno razlikuje od praks, ki jih knjižnice imajo s tiskanimi knjigami.

Avtorske pravice in digitalni mediji v svetu spleta 2.0 (Copyright and Digital Media in a Web 2.0 World)

Rebeca P. Butler, Northern Illinois University, je avtorica knjige *Copyright for Teachers and Librarians in 21st Century*, ki je izšla v letu 2011. Govorila je o zaščiti avtorskih pravic ter novih formatih in napravah, kot so iPadi, iPodi in druge mobilne naprave, blogi in vlogi, wikiji, drugo življenje (Second Life), socialna omrežja, Skype, računalniške in video igrice, odprtokodni programi, spletna pošta.

RAZSTAVNI PROSTOR

Nekaj novosti na področju e-knjig pri razstavljalcih

OverDrive je vodilni distributer e-knjig, audio knjig, glasbe in videa. V svoje omrežje je povezal že 15.000 knjižnic in več sto založnikov in knjigotržcev. Vsebine

je možno prebirati v različnih računalniških okoljih: Windows, Mac, iPod, iPhone, iPad, Sony Reader, Nook, Android, BlacBerry, Window Phone in od konca leta 2011 tudi Kindle. Na konferenci je predstavil seznam izboljšav, poimenovan OverDrive WIN; gre za večjo podporo različnim formatom e-knjig, večjo podporo uporabnikom, podporo vsem večjim operacijskim sistemom, napravam za branje in mobilnim napravam, za možnost nabave po predlogih uporabnikov, za "vedno dostopno" zbirko e-knjig, naslove "Open eBook", ki jim ni treba zaščititi digitalnih pravic, "eBook samples" za takojšnji predogled popularnih e-knjig. Na konferenci je predstavil tudi vedno večji seznam dobaviteljev, ki omogočajo simultani dostop do e-knjig.

Baker & Taylor je največji distributer knjig na svetu. Med konferenco je javnosti prvič predstavil novo okolje za izposajo, tj. Axis 360, ki knjižnicam omogoča, da na enem mestu naročajo tako fizične kot digitalne vsebine. Vključuje tudi Blio, program, ki omogoča branje multimedijjskih vsebin. Članom knjižnice omogoča hitro in intuitivno iskanje ter enostavno izposajo naslova, ki so ga poiskali. Omogočal bo tudi deljenje komentarjev članov knjižnic o določenem naslovu in razvrščanje naslovov.

Barnes & Noble je oznanil partnerstvo s podjetjem Baker & Taylor, kar bo omogočilo članom knjižnice, ki uporabljajo Axis 360, izposajo e-knjig na e-bralnikih Nook. Axis 360 bo preko povezave do spletne strani Barnes & Noble omogočal tudi, da lahko kupijo e-knjigo, ki so si jo izposodili v knjižnici.

3M je predstavil nabor storitev pod imenom 3M Cloud Library. Razvili so 3M Discovery Terminals, elektronske kioske z intuitivnim vmesnikom na dotik in e-bralnik 3M. Ta elektronski kiosk nadomešča knjižno polico tiskanih knjig in omogoča brskanje, iskanje in tudi takojšnje izposajo e-knjige.

Pogovor s predstavniki podjetja OverDrive

Miro Kolarič si je na razstavnem prostoru podjetja OverDrive ogledal predstavitev in se pogovoril s predstavniki podjetja, ki ponuja proizvode in storitve za varen dostop do e-knjig (DRM – digital rights management), pretežno pa ga poznamo kot ponudnika, ki za knjižnico organizira licence za e-knjige in članom knjižnice omogoča izposajo le-teh. Strežnik, ki nadzira varen dostop do gradiva, je običajno v OverDrive in vsebuje e-knjige, podatke o izposoji in uporabniški vmesnik, ki članom omogoča izposajo in vpogled v podatke o izposoji. Namestitev tega strežnika v knjižnici je dosti dražja rešitev. Strežnik je s knjižničnim sistemom (ILS) zelo slabo povezan, glavni razlog za to pa je

zavarovanje dostopa do e-knjig. Tovrstne trenutno zelo razširjene rešitve so za knjižnice dolgoročno slabe, zato so tudi v ALA že močno prisotne zahteve po spremembi obstoječega modela, ki knjižnicam omogoča dostop do e-gradiva.

Opombe

- 1 <http://www.ala.org/ala/conferencesevents/upcoming/annual/index.cfm>
- 2 <http://access.rdatoolkit.org/wka390.html>
- 3 <http://www.slainte.org.uk/eurig/index.htm>
- 4 <http://www.rdatoolkit.org/>
- 5 <http://loc.gov/catdir/cpso/RDAtest/rdatest.html>; <http://rdatoolkit.org/training>
- 6 <http://www.loc.gov/catdir/cpso/RDAtest/rdaexamples.html>
- 7 <http://www.loc.gov/bibliographic-future/rda/source/rdatesting-finalreport-20june2011.pdf>
- 8 http://connect.ala.org/files/94226/cd_44rev_equitable_a_pdf_12781.pdf
- 9 <http://theunquietlibrary.libguides.com/content.php?pid=165142&sid=1399649>
- 10 http://www.ala.org/ala/aboutala/offices/oitp/e-book_faq.pdf
- 11 <http://www.openlibrary.org>
- 12 <http://www.lytro.com/>
- 13 <http://www.goodreads.com/>
- 14 <http://www.overdrive.com/>
- 15 <http://www.baker-taylor.com/axis360/home.html>
- 16 http://solutions.3m.com/wps/portal/3M/en_US/3MLibrarySystems/Home/Products/Cloud+Library/

Lidija Curk, Miroslav Kolarič, Branko Kurnjek, Tanja Turšek